

Роман Кривонос,

кандидат політичних наук, доцент
кафедри міжнародного регіонаознавства
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
ORCID: 0000-0002-0470-8167

ЧИ ЗДАТНА НІМЕЧЧИНА МОБІЛІЗУВАТИ ЄВРОПУ НА БОРОТЬБУ ПРОТИ РОСІЙСЬКОГО РЕВАНШИЗМУ НА ТЛІ ІЗОЛЯЦІОНІЗМУ США

Анотація. У статті проаналізовано політику Федеративної Республіки Німеччина (ФРН) щодо російсько-української війни в контексті посилення ізоляціоністських тенденцій у зовнішній політиці США. Особливу увагу надано концепції «Zeitenwende», яка позначила стратегічний розворот у німецькій зовнішній політиці та започаткувала масштабні зміни у сфері безпеки й оборони.

Доведено, що роль ФРН є визначальною як для забезпечення стійкості України, так і для консолідації європейських союзників у протидії реваншистським прагненням російської федерації. Водночас наголошено на внутрішніх обмеженнях німецької політики. Зроблено висновок, що хоча Німеччина не здатна самостійно очолити опір російській агресії, вона може стати ініціатором і координатором європейських зусиль у співпраці з Великою Британією, Францією та іншими союзниками.

Ключові слова: Федеративна Республіка Німеччина, російсько-українська війна, США, російська федерація, ЄС, НАТО, реваншизм.

Російські агресії проти Грузії 2008 р. й України 2014 р., а надто широкомасштабне російське вторгнення до нашої держави в лютому 2022 р., відкрили новий етап в історії європейської регіональної та глобальної систем міжнародних відносин, змусивши майже всі держави євроатлантичного простору змінити свою зовнішню політику, переглянути свої зовнішньополітичні та безпекові концепції, напрацьовувати нові інструменти й засоби гарантування власної безпеки.

Важливим міжнародним актором залишається Федеративна Республіка Німеччина, що, як і решта європейських держав, змушена змінювати свою зовнішню політику та геоекономічні стратегії в умовах посилення російського реваншизму в Європі.

Мета дослідження — проаналізувати здатність Німеччини, яка в роки холодної війни була полем протистояння між Сходом і Заходом, мобілізувати інші європейські держави на боротьбу проти реваншизму російської федерації в умовах зменшення участі США в європейській політиці, що стало важливим складником політики американських адміністрацій Президента Дональда Трампа (2017–2021 рр. та з 2025 р.).

Поки держави Заходу, передусім США, прагнули використати перемогу в холодній війні, щоб перейти від військового протистояння з ідеологічними противниками та інтервенціонізму в міжнародних відносинах до розв'язання проблем підвищення добробуту своїх суспільств, російське політичне керівництво, яке 2000 року очолив колишній працівник комуністичної таємної поліції КДБ володимир путін, обрало курс на відновлення та посилення свого політичного впливу в Європі, а також повернення собі статусу держави з глобальним впливом у міжнародній системі, подібного до позицій Радянського Союзу в геополітичному балансі світу.

Використовуючи етнонаціональні конфлікти на теренах колишнього СРСР, росія змогла всупереч міжнародному праву створити цілу мережу залежних від неї самопроголошених квазідержавних утворень. Водночас вона активно вдається до застосування військової сили або погроз силою з метою досягнення політичних цілей. Перше було втілено в збройних агресіях проти Грузії 2008 р. та України з 2014 р., воєнній інтервенції в Сирію 2015 р., Казахстан 2022 р. тощо. Прикладом другого є обґрунтування широкомасштабного вторгнення в Україну 2022 р. вимогами повернення НАТО до меж 1997 р.

Тимчасову окупацію Автономної Республіки Крим і міста Севастополя в лютому 2014 року, до якої вдалася росія, та появу підконтрольних росіянам квазідержавних утворень «ДНР» і «ЛНР» в окремих районах Донецької та Луганської областей Німеччина трактувала як загрозу системі військових союзів і регіональних об'єднань, що її наполегливо, з огляду на досвід двох світових воєн, вибудували німецькі політики для реалізації геополітичних і геоекономічних інтересів країни.

Дотримуючись принципів збереження суверенітету та територіальної цілісності України, Німеччина засудила протиправну анексію Криму та російську агресію й відмовилася визнати незаконне приєднання Криму до складу російської федерації. Причиною було розуміння, що насильницькі територіальні зміни в Україні відчиняють своєрідну скриньку Пандори взаємних територіальних претензій у Європі, загрожуючи безпеці й добробуту ФРН. Тому концептуальна зміна підходу до росії та визначення її як загрози європейській безпеці набула стратегічного значення в черговій німецькій «Білій книзі» з оборони, оприлюдненій 2016 року [21].

Влітку 2014 р. ФРН разом із Францією ініціювала так званий Нормандський формат переговорів представників Німеччини, росії, України та Франції щодо способів припинення російської агресії на Сході України. Нормандський формат створив можливості для діалогу та припинення вогню між росією й Україною. У серпні 2014 р. він значною мірою стримав кровопролиття («Мінськ-1» [7]), проте не забезпечив тривалого миру. У лютому 2015 р., під час переговорів у столиці Білорусі після початку чергового російського наступу, Нормандський формат дав змогу укласти угоду щодо засад мирного врегулювання конфлікту («Мінськ-2» [4; 5]). І хоч формат став механізмом безпекового діалогу між Україною та росією в умовах заморожування більшості політичних контактів, проте росіяни використали його для підготовки до широкомасштабного вторгнення 2022 р.

Але навіть така слабка німецька протидія агресії виявилася для росіян значною мірою неочікуваною, оскільки росія послідовно намагалася перетворити ФРН на центр свого впливу в Західній Європі, надаючи преференції німецькому бізнесу та залучаючи політиків Німеччини до власних проєктів (символом чого стала високооплачувана праця колишнього Канцлера ФРН Герхарда Шредера (1998–2005 рр.) на керівних посадах у «Nord Stream AG» (дочірнє товариство російського «Газпрому», яке керує газогоном «Північний потік 2») та «Роснафті» [15]).

У березні 2014 р., після російської збройної агресії у Криму, Федеральна канцлерка Ангела Меркель (2005–2021 рр.) заявила про необхідність зміни підходів до енергетичної безпеки та диверсифікації постачання енергоносіїв із росії. Саме за наполяганням ФРН на засіданні Європейської ради 17 березня 2014 р.

було ухвалено рішення про запровадження трьох рівнів санкцій проти російської федерації [13]. Завдяки рішучій позиції Німеччини, найпотужнішого європейського споживача російських енергоресурсів, «Газпром» припинив будівництво газогонів «Південний» і «Турецький потік».

З огляду на потребу посилити оборону Сувальського коридору, який у сучасних умовах є найвразливішою ділянкою Північно-атлантичного альянсу, під час Варшавського саміту НАТО 2016 року за підтримки Німеччини було ухвалено рішення про запровадження посиленої передової присутності цього військового блоку в північно-східній і південно-східній частинах його території та розгортання в державах Балтії та Польщі чотирьох багатонаціональних бойових груп альянсу, об'єднаних у дивізію зі штабом на території Польщі, що отримала назву «Північний Схід». Бойові групи були розміщені на території Естонії, Латвії, Литви й Польщі під проводом, відповідно, Великої Британії, Канади, Німеччини та Сполучених Штатів Америки. Основу бойової групи передових сил НАТО в Литві становить німецький механізований батальйон.

У грудні 2021 р. посаду Канцлера Німеччини обійняв соціал-демократ Олаф Шольц (2021–2025 рр.). Незабаром, сприйнявши виведення військ США і їхніх союзників з Афганістану як прояв слабкості «колективного Заходу», російський президент в. путін 24 лютого 2022 р. розпочав широкомасштабне воєнне вторгнення в Україну.

На початковому етапі повномасштабного вторгнення пацифістськи налаштоване німецьке політичне керівництво, недооцінивши здатність України й українського народу до опору російській агресії, обрало вичікувальну позицію. Німеччина відхиляла запити України на постачання зброї в зони конфлікту, пояснюючи це заборобою, що діє з часів Другої світової війни, та оголосила, що її військова допомога обмежиться постачанням тільки 5 тис. захисних касок.

Лише за 2 дні після початку широкомасштабного вторгнення, коли стало зрозуміло, що російський «бліцкриг» провалився, Німеччина розпочала постачання зброї та систем ППО. Поступово ФРН стала 3-м за обсягом (після США й Польщі) та 2-м за вартістю виділеної допомоги (після США) постачальником зброї в Україну. Німецька допомога охоплювала постачання танків «Leopard 1A5»,

«Leopard 2A6», самохідних гаубиць «Panzerhaubitze 2000», «IRIS-T SLM» середньої та малої дальності з відповідними ракетами, зенітних установок «Gepard», броньованих машин «Dingo ATF», захищених від підриву на вибухових пристроях, пускових установок «Patriot» й іншого військового обладнання, що суттєво підвищило обороноздатність України.

Одним із головних аспектів зовнішньої політики Уряду О. Шольца стала концепція «Zeitenwende» — «зміни епохи». Цей термін канцлер використав у своїй визначальній промові на екстреному засіданні Бундестагу 27 лютого 2022 року після вторгнення росії в Україну, підкресливши необхідність перегляду підходів Німеччини до міжнародної безпеки та співпраці й позначивши поворотний пункт у зовнішній та оборонній політиці Німеччини. Він анонсував постачання зброї Україні та збільшення оборонного бюджету країни на 100 млрд євро. Це дало старт прискореній модернізації німецьких Збройних сил і здійсненню кроків до енергетичної незалежності від росії.

Важливу роль у зміні позиції Німеччини відіграла українська дипломатія. Відразу після зупинення російського наступу на Київ Президент України Володимир Зеленський, який залишився в країні попри пропозиції притулку у США та інших державах Заходу, розпочав у дистанційному режимі виступи перед парламентами та громадськістю країн світу. Із цією метою використовували не лише телебачення, а й соціальні мережі, зокрема «Twitter». Історичними стали його слова з повідомлення Посольства України у Великій Британії в цій соцмережі про те, що він відкинув пропозиції США про вихід у безпечне місце, заявивши: «Боротьба тут. Мені потрібні боеприпаси. Не поїздка». У наступних його виступах йшлося про те, що він й Україна перебувають на лінії вогню й борються в ім'я світової демократії та свободи, а українці відважно захищають свою Батьківщину й рятують Європу та європейські цінності від російських зазіхань.

Після відеозвернень до Парламенту ЄС, Парламенту Великої Британії та Конгресу США В. Зеленський 17 березня 2022 року також виступив із відеозверненням до Бундестагу Німеччини. Згодом відбулись аналогічні відеопромови перед парламентами інших держав. Ці виступи, що нагадували поведінку відомих державних діячів минулого під час нападів на їхні держави, сприяли переходу країн Північноатлантичного альянсу від економічних

санкцій проти РФ, потужну частку яких було введено відразу після початку російського наступу, до постачання зброї Україні.

Проте в пацифістськи налаштованій Німеччині ситуація була складною. Окремі державні службовці високого рангу вважали за потрібне домовитися зі злочинним путінським режимом коштом України. Важливу роль у зміні громадської думки та, відповідно, німецької позиції відіграла активна робота Посольства України, яке очолював Андрій Мельник. В екстремальних умовах, які виникли на початку широкомасштабного російського вторгнення, А. Мельник, зрозумівши, що його звернення до німецьких урядовців із проханнями надати Україні важку зброю не знаходять відгуку, став за допомогою інтерв'ю у ЗМІ та повідомлень у соціальних мережах звертатися до німецької громадськості, не зупиняючись (усупереч усталеним правилам дипломатії) перед відвертою, а подекуди й різкою критикою найвищих німецьких урядовців.

Переломним моментом у постачанні німецької допомоги стала різанина в Бучі, про яку стало відомо у квітні 2022 року. О. Шольц відвідав Україну 16 червня 2022 року разом із Президентом Франції Емманюелем Макроном, Президентом Румунії Клаусом Йоганнісом і Прем'єр-міністром Італії Маріо Драгі. В межах візиту О. Шольц не лише запевнив Україну в солідарності, а й анонсував постачання важкого озброєння. Із цього часу постачі легких озброєнь стали регулярними.

Під час зустрічі представників держав-союзників України 26 квітня 2022 р. було створено Контактну групу з питань оборони України, яка стала механізмом координації військової допомоги. Контактна група почала збиратися на авіабазі «Рамштайн» у Німеччині, звідки отримала назву «коаліція Рамштайн». На початку 2023 р. до складу групи ввійшли 54 держави. Станом на березень 2025 р. Німеччина надала Україні військову допомогу на майже 28 млрд євро, що становить 37% від загальної європейської військової допомоги та 16% від усієї міжнародної підтримки [1]. Німецькі оборонні компанії взяли активну участь у підтримці оборонного сектору та Збройних сил України. Це партнерство не лише посилює обороноздатність України, а й сприяє розвитку технологічної та промислової бази держави, зміцнюючи її стійкість. З ініціативи Німеччини в березні 2024 р. в межах ЄС було ухвалено Європейську оборонно-промислову стратегію, яка передбачає тісне залучення України.

Німеччина відіграє важливу роль у підготовці українських військовиків, надаючи їм можливість опанувати сучасні західні системи озброєння та тактики ведення бойових дій. Із січня 2023 року українські військовослужбовці інтенсивно тренуються на базах Бундесверу, зокрема й навчаються керувати зенітно-ракетними комплексами «Patriot».

Стрімкими були зміни в питаннях постачання до Німеччини російських енергоносіїв. Після десятиліть співпраці Німеччина припинила імпорт російського газу та почала шукати нові джерела постачання. Це, зокрема, стосується зрідженого природного газу (LNG) із Катару, США та інших країн. Розпочалося будівництво нових LNG-терміналів і підписання контрактів на постачання газу. Одночасно Німеччина прискорила перехід на відновлювані джерела енергії, вбачаючи в цьому не тільки спосіб гарантувати енергетичну безпеку, а й важливий складник боротьби проти кліматичних змін.

Німеччина виділила значні фінансові ресурси для стабілізації економіки України та підтримки її відновлення. Загальний обсяг допомоги, яку Німеччина надала Україні з лютого 2022-го до грудня 2024 років, становить понад 37 млрд євро в гуманітарному, фінансовому та військовому секторах (найбільше серед країн ЄС). Ці зусилля були й залишаються життєво важливими для підтримки економічної стабільності України та фінансування основних функцій Уряду під час війни.

Німеччина надає потужну допомогу та підтримку переміщеним українцям. Станом на червень 2025 року Німеччина прийняла приблизно 1,25 млн українських біженців, що становить понад 27% усіх українців, які виїхали до ЄС після початку повномасштабного вторгнення РФ [3]. Це найбільший показник серед усіх країн Європейського Союзу. Крім того, Німеччина виділяє значні кошти на відновлення зруйнованих через війну районів, зосередившись на відбудові інфраструктури та поновленні основних послуг.

Німеччина також відіграє важливу дипломатичну роль у гуртуванні міжнародної підтримки України. Зокрема, йдеться про сприяння санкціям проти росії, підтримку заявки України на членство в ЄС, участь у міжнародних форумах для захисту суверенітету та територіальної цілісності України. За підтримки ФРН на Вільнюському саміті НАТО в липні 2023 року було створено Раду Україна — НАТО, що засвідчило зміцнення політичних зв'язків

і вищий ступінь інтеграції України до Північноатлантичного альянсу. Саміт ухвалив рішення, що Україна стане членом НАТО без виконання попереднього Плану дій щодо членства [19]. Разом з іншими країнами Групи семи та Європейським Союзом під час саміту Німеччина також підписала Спільну декларацію про підтримку України, до якої приєдналася 31 держава [8]. Декларація заклала основу для мережі двосторонніх угод про гарантії безпеки Україні, що нараховує 27 держав.

У лютому 2024 року Україна та Німеччина уклали Угоду про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку. Цей документ закріплює німецьку підтримку зусиль України «захистити себе, відновити територіальну цілісність у межах її міжнародно визнаних кордонів», зобов'язання Німеччини надавати «довгострокову військову підтримку», достатню для «стримування та захисту від майбутніх нападів і тиску», а також сприяти реформам, що потрібні для вступу до ЄС [9].

Після повернення до влади у США в січні 2025 року Д. Трампа, який на початку своєї другої каденції прагнув порозуміння з росією частково коштом України, в лютому європейські держави, зокрема Німеччина й Франція, наполягли на своїй участі у майбутніх переговорах, підкреслюючи необхідність справедливих угод із гарантіями української безпеки та врахуванням українських інтересів для встановлення тривалого миру.

Після позачергових парламентських виборів 23 лютого 2025 року в Німеччині було створено Уряд «великої коаліції» християнських і соціал-демократів на чолі з Фрідріхом Мерцом. У день здобуття перемоги на виборах Ф. Мерц публічно заявив про потребу Європи самостійно гарантувати свою безпеку з огляду на політику Президента США Д. Трампа [22].

Ще до виборів Ф. Мерц запропонував створити європейський оборонний союз, щоби зменшити залежність європейських держав-членів НАТО від США в безпековій сфері. Причому його план передбачає, що складником такого союзу може стати ядерна співпраця Франції та Великої Британії, які могли б надати «ядерну парасольку» Німеччині й решті країн Євросоюзу [10; 16]. Цей план політика свідчить про революційну зміну підходів Німеччини за його Уряду до проблематики національної безпеки, адже з часу створення 1949 року ФРН звикла покладатись у військових питаннях на підтримку Сполучених Штатів, вважаючи збройний

опір Бундесверу чинником, що в разі нападу раніше СРСР (а нині росії) має лише допомогти Німецькій державі протриматися до втручання її потужного американського союзника.

Позиція Ф. Мерца щодо російської агресії значно сприятливіша для України, як порівняти з підходом О. Шольца. Відразу після призначення на посаду канцлера, 7 травня 2025 року Ф. Мерц вирушив у свою першу закордонну поїздку до Парижа, не порушуючи неформальної традиції, що склалася в німецьких канцлерів із 1970-х років. Під час зустрічей із Президентом Франції Е. Макроном Ф. Мерц закликав до посилення двосторонньої співпраці в оборонній політиці. Крім того, обидва оголосили, що хочуть відновити активність тристоронньої взаємодії з Польщею в межах Веймарського трикутника. Того ж дня у Варшаві Ф. Мерц зустрівся з Прем'єр-міністром Польщі Дональдом Туском [18].

Згодом, 10 травня 2025 року, Канцлер Ф. Мерц, Президент Е. Макрон, прем'єр-міністри Великої Британії Кір Стармер і Польщі Д. Туск прибули до Києва, де провели спільні переговори з Президентом України В. Зеленським, до яких приєдналися прем'єр-міністри Італії Джорджа Мелоні та Канади Марк Карні, а також Президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляен і Генеральний секретар НАТО Марк Рютте. Під час зустрічі, яку з огляду на склад учасників можна схарактеризувати як міжнародну конференцію, західні лідери погодилися закликати до 30-денного припинення вогню. Спільно вони провели телефонну розмову з Президентом США Д. Трампом, переконуючи його продовжити допомогу Україні. Проте, оскільки ні США, ні решта держав-учасників не застосували надалі санкційного тиску, в. путін відмовився від запропонованого перемир'я та продовжив воєнні дії проти України.

Варто, однак, зазначити, що досягнуті в Києві результати були ширшими, ніж питання перемир'я. У травні 2025 року Ф. Мерц оголосив, що Велика Британія, Німеччина, США та Франція більше не обмежують дозволеної дальності для зброї, яку постачають Україні [17]. Пізніше в німецьких ЗМІ з'явилися повідомлення, що Уряд ФРН не має наміру оприлюднювати будь-яку точну інформацію про те, які системи озброєнь він постачатиме Україні.

Згодом держави-учасники київської зустрічі, серед яких і Німеччина, оголосили про надання пакетів допомоги Україні, включно з військовим складником. Зокрема, в межах зустрічі Міністра оборони України Рустема Умерова та Міністра оборони ФРН Бориса

Пісторіуса наприкінці травня 2025 року Україна підписала контракт із німецькою компанією «Diehl Defence» на 2,2 млрд євро «на виробництво систем IRIS-T і ракет до них. Канцлер Німеччини Фрідріх Мерц у свою чергу заявив, що його країна також фінансуватиме виробництво українських далекобійних систем і розширюватиме двосторонню військово-промислову співпрацю» [6].

На Гаазькому саміті НАТО наприкінці червня 2025 року за підтримки Німеччини були ухвалені рішення про те, що оскільки росія залишається єдиною довготривалою загрозою для Північноатлантичного альянсу, то до 2035 року потрібно поступово підвищити щорічні витрати держав НАТО на потреби оборони та безпеки з 2% до 5% ВВП (3,5% — на прямі військові потреби, а ще 1,5% можуть бути використані непрямым чином). Було підтверджено незмінність зобов'язань держав НАТО надавати підтримку Україні, причому пожертви на оборону України та внески в її оборонну промисловість будуть враховані як їхні витрати на оборону [2]. У такий спосіб на рівні НАТО було започатковано практичний фінансовий механізм довгострокової підтримки України в умовах російсько-української війни.

Отже, політика Уряду Ф. Мерца щодо російської агресії проти України поки залишається не до кінця сформованою, адже він тільки починає реалізовувати свою політичну стратегію. Ідеться, зокрема, про подальшу військову й фінансову допомогу Україні в її опорі російській агресії; посилення санкцій щодо російської федерації; підтримку дипломатичних зусиль для досягнення миру; зміцнення європейської єдності в частині підтримки України; посилення оборонної політики НАТО, зокрема через зміцнення східного флангу організації; активнішу роль Німеччини у спільній європейській обороні.

Висновки. Глобальні зміни 1980-х – 1990-х років, складовою частиною яких став крах Радянського Союзу і поява нових незалежних держав, призвели до виникнення реваншистських прагнень російської федерації, політичні еліти якої сприймали СРСР як власне імперське державне утворення. Реваншизм став стратегією повернення та закріплення російського впливу, що супроводжується прагненням зменшити вплив Заходу та зміцнити статус росії як великої держави зі значним міжнародним впливом. Використовуючи гібридні стратегії та максимально широкий спектр політичних, військових, економічних,

гуманітарних інструментів, росія прагне посісти у світовій політиці місце колишнього Радянського Союзу. Першим кроком на цьому шляху російські еліти бачать реконсолідацію країн пострадянського простору в нове державне утворення імперського типу навколо російської федерації.

Російська агресія проти України відкрила новий етап у світовій політиці. Йому притаманна багатополарність, до якої залучені кілька центрів глобального впливу — Європейський Союз, Індія, Китай, росія, США, а також регіональні гравці. Російську агресивність заохочувало повільне, але неухильне розповсюдження пацифістських та ізоляціоністських настроїв у країнах Заходу, а надто у Сполучених Штатах. Самозаспокоєння, спричинене уявленням про монополарність світу після завершення холодної війни й цілковиту перемогу західної ліберально-демократичної ринкової моделі суспільного розвитку, спочатку сприяло активізації діяльності міжнародних терористичних мереж, апогеєм чого стали атаки 11 вересня 2001 року у США. Пізніше, зрозумівши слабкість західних демократій, Іран, Північна Корея та російська федерація взяли на озброєння відверто терористичні методи ведення державної політики та поступово сформували своєрідну вісь зла у світовій політиці. Накопичивши відповідні ресурси та «прив'язавши» до себе країни ЄС постачанням дешевих енергоносіїв, росія перейшла до реалізації своїх експансіоністських планів у Центрально-Східній Європі — розпочала в лютому 2014 року агресію проти України.

Держави Заходу лише поступово усвідомлювали російську агресію як безпосередню загрозу для східного флангу ЄС і НАТО. На першому етапі, розглядаючи російське вторгнення як «громадянський конфлікт на Сході України», держави НАТО розпочали переговори з РФ, причому Сполучені Штати Америки, які очолював Барак Обама, оголосили, що врегулювання мають взяти на себе їхні європейські союзники. Як наслідок, виник Нормандський формат переговорів України з росією за участю Франції та ФРН. Росія використала переговори в межах цього формату для подальшої розбудови своїх збройних сил і посилення енергетичної залежності країн ЄС, передусім Німеччини, від своїх енергоносіїв.

Водночас були створені й об'єднані в дивізію чотири багатонаціональні бойові групи посиленої передової присутності НАТО

в країнах Балтії та Польщі, що зміцнили східний фланг альянсу у зв'язку зі стрімким зростанням російської загрози. Сили передової присутності започаткували безпосереднє залучення воєнного потенціалу потужних держав, розташованих у західній частині Північноатлантичного регіону, до захисту східного флангу союзу. Проте така підтримка залишилася недостатньою, особливо після того, як із 2016 року американська адміністрація Д. Трампа почала зменшувати військову присутність США в Європі.

Лише після початку 2022 року широкомасштабної російсько-української війни (навіть не відразу) держави НАТО зрозуміли, що йдеться не просто про спробу росіян, окупувавши Україну, встановити в ній проросійський уряд у стилі американських інтервенцій до країн Латинської Америки чи Карибського басейну, а про воєнні дії, які в разі перемоги росії в Україні будуть перенесені до інших європейських держав пострадянського простору та колишньої зони впливу Радянського Союзу. Йшлося про встановлення російського контролю щонайменше над ЦСЄ, а за відсутності опору — над усією континентальною Європою.

В умовах російсько-української війни співпраця Німеччини з Україною стала важливим елементом зміцнення обороноздатності нашої держави та її інтеграції у європейські та євроатлантичні безпекові інституції. Німеччина взяла на себе ініціативу координатора зусиль країн ЄС із припинення російської агресії.

У перспективі головними завданнями двосторонніх відносин будуть подальша інтеграція України в європейські структури, посилення військово-політичної співпраці та спільне розроблення нових безпекових ініціатив.

Важливу роль у зміні на користь України політики ФРН та інших держав щодо російсько-української війни відіграли зусилля української дипломатії з використанням нових інструментів зовнішньополітичної діяльності. Основним стало звернення в пошуку допомоги не лише до урядів держав політичного Заходу, а й до їхньої громадськості. Для цього були застосовані сучасні інформаційні технології: телемости, електронні засоби масової інформації, соціальні мережі тощо. З огляду на це російсько-українська війна стала не лише найпотужнішим збройним конфліктом у Європі з часів Другої світової війни, а й першою в історії війною, інформацію про яку поширювали в режимі реального часу. В інформаційному забезпеченні взяла участь широка група українських

державних діячів, включно з Президентом В. Зеленським і високими дипломатичними представниками у країнах світу.

Здатність Німеччини мобілізувати Європу для боротьби проти реваншизму російської федерації в умовах самоусунення США від європейських справ і захисту європейських союзників по НАТО від російської загрози, яке здійснюють американські адміністрації Д. Трампа, залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників, політичної волі, дипломатичних зусиль та рівня єдності європейських країн.

Німеччина є найбільшою і найвпливовішою економікою Європейського Союзу, тому вона, безперечно, може взяти на себе роль ініціатора координаційних та оборонних зусиль. Водночас її внутрішня політика й історичні обмеження (історична відповідальність і прагнення уникати конфліктів із сусідами) стримують її зовнішньополітичну активність.

Європейський Союз за останні роки показав здатність консолідувати зусилля у питаннях безпеки, виявами чого стали збільшення фінансування європейської оборонної галузі та спільний підхід до санкцій проти росії. Однак залишаються розбіжності щодо рівня підтримки санкційної політики й відповідних дій. Держави Євросоюзу мають різні погляди на застосування активних заходів проти росії.

Як це вже було на початковому етапі Другої світової війни, у Європі посилюються пацифістські настрої, прибічники яких прагнуть не бачити перспектив подальшого розгортання збройного конфлікту та вважають за можливе віддати на поталу росіянам Україну, щоб відновити добросусідські відносини й економічні зв'язки з путінським режимом.

Німеччина активно сприяє політиці стримування та санкціям, але через історичні причини та внутрішню політику вона нерідко прагне діалогу з рф та зменшення напруженості. Водночас країна бере участь у співпраці в межах НАТО і ЄС щодо підвищення спільної обороноздатності.

Тому можна зробити загальний висновок, що ФРН навряд чи вдасться очолити опір путінській агресії з боку європейських держав. Чинниками, які не сприяють цьому, є військова слабкість; без'ядерний статус і неухильне дотримання положень Договору про остаточне врегулювання щодо Німеччини 1990 року [12], які передбачають відмову від зброї масового знищення; пацифістські

настрої, що широко розповсюджені в німецькому суспільстві. Але Німеччина може зробити це спільно з двома ядерними європейськими державами — Великою Британією та Францією, відіграючи роль фінансового й матеріального спонсора розбудови оборонної співпраці, однією з опор якої може стати її стратегічне партнерство з Французькою Республікою.

1. Богданьок О. 28 мільярдів євро на оборону: як Німеччина підтримує Україну / О. Богданьок, А. Фрацивір // Суспільне. Новини. 6 березня 2025. URL: <https://suspilne.media/964411-umerov-okresliv-obsagi-vijskovoi-dopomogi-frn-ukraini>
2. Ліскович М. Гаазький саміт НАТО: міг стати провалом, але приніс Україні несподівані позитиви // Укрінформ. 26 червня 2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/4008633-daj-bog-genseku-rutte-realizuvati-risenna-samitu-nato-tak-samo-uspisno-ak-ih-prijnatta.html>
3. Гайдук Ю. Скільки українців перебуває у Німеччині у 2025 році: актуальні дані // Факти. 3 червня 2025. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20250603-skilky-ukrayincziv-perebuvaye-u-nimechchini-u-2025-roczni-aktualni-dani>
4. Декларація Президента Російської Федерації, Президента України, Президента Французької Республіки і Канцлера Федеративної Республіки Німеччина про підтримку Комплексу заходів з імплементації Мінських домовленостей, схваленого у Мінську 12 лютого 2015 року // Офіційне інтернет-представництво Президента України. 12 лютого 2015.
5. Комплекс мер по выполнению Минских соглашений // ОБСЕ. 12 февраля 2015. URL: <http://www.osce.org/ru/cio/140221?download=true>
6. Німеччина готується до запуску виробництва зброї в Україні // Gazeta.ua. 30 червня 2025. URL: https://gazeta.ua/articles/world-life/_nimechchina-gotuyetsya-do-zapusku-virobnictva-zbroyi-v-ukrayini/1222730
7. Протокол по итогам консультаций Трехсторонней контактной группы относительно совместных шагов, направленных на имплементацию Мирного плана Президента Украины П.Порошенко и инициатив Президента России В.Путина // ОБСЕ. 5 сентября 2014. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/a/123258.pdf>
8. Спільна декларація про підтримку України // Міністерство закордонних справ України. 17 липня 2023. URL: <https://mfa.gov.ua/pitannya-mizhnarodnoyi-bezpeki/spilna-deklaraciya-pro-pidtrimku-ukrayini>
9. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Федеративною Республікою Німеччина // Офіційне інтернет-представництво Президента України. 16 лютого 2024. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spirobitnictvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-pidtrimku-mizh-ukrayinoju-ta-federativnoju-respublikoju-nimechchina>
10. Alipour, N. and Bourgerie-Gonse, T. (2025) 'Merz considers extension of French, British nuclear umbrella to Germany', *Euractiv*, 21 February. Available at: <https://www.euractiv.com/section/politics/news/merz-considers-extension-of-french-british-nuclear-umbrella-to-germany>
11. 'Bundeskanzler Merz und Ministerpräsident Tusk sprechen über bilaterale Beziehungen und europäische Migrationspolitik' (2025) *Deutschlandfunk*. 7 May. Available at: <https://www.deutschlandfunk.de/bundeskanzler-merz-und-ministerpraesident-tusk-sprechen-ueber-bilaterale-beziehungen-und-europaeisch-100.html>

12. Schlüsseldokumente (1990) *Der Vertrag über die abschließende Regelung in bezug auf Deutschland* [Treaty on the Final Settlement with Respect to Germany]. Available at: https://www.1000dokumente.de/Dokumente/Vertrag_%C3%BCber_die_abschlie%C3%9Fende_Regelung_in_bezug_auf_Deutschland
13. Council of the European Union (2014) 'Council Decision 2014/145/CFSP of 17 March 2014 concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine', *Official Journal of the European Union*, L78(57), pp. 16–21. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2014:078:0016:0021:EN:PDF>
14. Gray, A. and Siebold, S. (2025) 'Hague NATO summit aims to focus on Trump's spending goal but Iran looms large', *Reuters*, 23 June. Available at: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/hague-nato-summit-aims-focus-trumps-spending-goal-iran-looms-large-2025-06-23>
15. Kiselyova, M. (2017) 'Russia nominates German ex-chancellor Schroeder to Rosneft board', *Reuters*, 12 August. Available at: <https://www.reuters.com/article/us-russia-rosneft-board-idUSKBN1AS0FS>
16. Lunday, C. (2025) 'Europe should brace for Trump to end NATO protection, Germany's Merz warns', *Politico*, 21 February. Available at: <https://www.politico.eu/article/europe-brace-us-trump-end-nato-germany-friedrich-merz-election>
17. 'Merz: Kiew kann mit westlichen Waffen in Russland angreifen' (2025) *ntv.de*, 26 May. Available at: <https://www.n-tv.de/politik/Merz-Kiew-kann-mit-westlichen-Waffen-in-Russland-angreifen-article25794255.html>
18. 'Merz: Mehr Kooperation mit Frankreich in Verteidigungspolitik' (2025) *Bayerischer Rundfunk* 24, 7 May. Available at: <https://www.br.de/nachrichten/deutschland-welt/merz-mehr-kooperation-mit-frankreich-in-verteidigungspolitik,UkVeMKr>
19. The Membership Action Plan. Available at: <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb030103.htm>
20. *The North Atlantic Treaty* (1949). Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=en
21. Federal Government of Germany (2016) *Weissbuch zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr* [White Paper on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr]. Berlin: Federal Ministry of Defence. Available at: <https://www.bmvg.de/resource/blob/13708/015be272f8c0098f1537a491676bfc31/weissbuch2016-barrierefrei-data.pdf>
22. Wintour, P. (2025) 'Merz strikes urgent tone in calling for more European independence from US', *The Guardian*, 24 February. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2025/feb/24/friedrich-merz-germany-europe-independence-from-us>

Roman Kryvonos,

PhD in Political Science, Associate Professor
at the Department of International Regional Studies
of the Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv;
ORCID: 0000-0002-0470-8167

CAN GERMANY MOBILISE EUROPE AGAINST RUSSIAN REVANCHISM IN THE CONTEXT OF US ISOLATIONISM?

Abstract. The article analyses the foreign policy of the Federal Republic of Germany in the context of the russian-Ukrainian war and the decline of US engagement in European security affairs. It highlights Germany's gradual shift from cautious, pacifist, and dialogue-oriented approaches to a much more active role in supporting Ukraine through military, economic, and diplomatic means. Particular attention is devoted to the *Zeitenwende* concept, which marked a fundamental strategic turning point in German foreign policy and initiated substantial reforms in the field of security, defence, and rearmament. The study demonstrates how Germany's position evolved from initial reluctance and dependence on russian energy to an increasingly proactive stance as one of the key drivers of European mobilisation against russian revanchism.

The article shows that Germany has become a crucial partner in strengthening Ukraine's defence capabilities, providing humanitarian and financial support, and accelerating its integration into European and Euro-Atlantic institutions. At the same time, the analysis underlines Germany's internal limitations, including the concept of historical responsibility, widespread pacifist sentiment, and its non-nuclear status under the 1990 settlement. These constraints hinder Berlin from assuming sole leadership in resisting russian aggression. However, Germany's weight as the largest economy in the European Union, its industrial capacity, and its diplomatic resources enable it to act as a financial and political coordinator of joint European efforts. The article concludes that, in partnership with France, the United Kingdom, and other allies, Germany can take the lead in shaping a consolidated European security strategy and in developing joint defence initiatives that incorporate Ukraine's unprecedented wartime experience.

Keywords: Federal Republic of Germany, russian-Ukrainian war, foreign policy, USA, russian federation, EU, NATO, revanchism.